

КРИЗНИ
ОБИДИ НА
ВИСОКО-ОБРАЗОВНИТЕ
ИНСТИТУЦИИ ЗА
ДИГИТАЛИЗАЦИЈА ВО АКАДЕМСКАТА
19/20 ГОДИНА

ВАНЃЕЛ ЃОРЃИЕВ

ПЕТАР БАРЛАКОВСКИ

Ванѓел Ѓорѓиев

Петар Барлаковски

Кризни
Обиди на
Високообразовните
Институции за
Дигитализација во академската
19/20 година

2020

МЛАДИНСКИ
ОБРАЗОВЕН
ФОРУМ
YOUTH
EDUCATIONAL
FORUM

FOUNDATION ФОНДАЦИЈА
OPEN OTBORENO
SOCIETY ОПШТЕСТВО
MACEDONIA МАКЕДОНИЈА

Издавач:

Здружение на граѓани Младински образовен форум
ул. „Дренак“ бр. 34а, 1000 Скопје
Тел: +389 2 31 39 692
www.mof.mk
info@mof.mk

За издавачот:

Димитар Низамовски, извршен директор

Автори:

Ванѓел Ѓорѓиев
Петар Барлаковски

Лектор:

Дениз Тесторидес

Година на издавање:

2020

Анализата е дел од проектот „Ангажирање на младите за студентски и младински политики 2020“, финансиран од Фондацијата Отворено општество – Македонија.

„Содржината е единствена одговорност на авторите и на грантистот, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата и ставовите на Фондацијата Отворено општество – Македонија.“

Содржина

За Младински образовен форум	iv
Програма за истражување, анализа и креирање на младински и образовни политики	v
За проектот: Ангажирање на младите за студентски и младински политики 2020	vi
Вовед	1
Влијание на кризата врз високото образование во РСМ.....	2
Спроведување на онлајн настава	2
Онлајн полагање испити и оценување	5
Компаративни искуства во високото образование	9
Спроведување на онлајн настава на универзитетите ширум светот	9
Онлајн полагање испити и оценување – компаративни искуства	11
Препораки на МОФ	13
Заклучок.....	15
Листа на извори.....	16

За Младински образовен форум

Младински образовен форум е младинска заедница која создава простор за дебата, слободно изразување и младинско организирање, охрабрува активизам, ги штити и унапредува младинските права и политики. МОФ ги остварува своите цели преку информирање, едукација, дискусија, соработка и преку мотивирање и поддршка на младите.

Младински образовен форум е основан во 1999 година и е активен на национално ниво, спроведувајќи ги своите програмски активности во повеќе градови во Северна Македонија преку МОФ центрите во: Скопје, Тетово, Струга, Битола, Велес, Куманово, Прилеп, како и во други градови. Во младинските клубови на МОФ на годишно ниво членуваат повеќе од 1000 корисници, кои се активни во програмските области: Дебата, Учиме право и Младински активизам.

Активностите на организацијата се реализираат преку четири програми: Дебатна програма, Учиме право програма, Програма за истражување, анализа и креирање младински и образовни политики и Програма за младински активизам. Во рамките на организацијата функционира и првото младинско интернет радио во Северна Македонија, Радио МОФ.

Визијата на МОФ гласи: Северна Македонија е интегрирано општество во кое постои развиена критичка мисла, слобода на изразување и квалитетно образование кое гради активни граѓани. Младите во Северна Македонија се суштински вклучени во одлучување и спроведување политики и се лидери во промоција на аргументирана дискусија и во почитување на човековите права и слободи.

Програма за истражување, анализа и креирање на младински и образовни политики

Приоритет на Програмата за истражување, анализа и креирање на младински и образовни политики е да дејствува врз зголемување на влијанието на младите во креирањето и спроведувањето на образовните политики на локално и национално ниво, да креира инклузивни младински политики и да гради капацитети за учество на младите во одлучувањето.

Овие цели членството во програмата ги реализира преку низа активности како: спроведување истражувања и изготвување анализи и учество на национални и интернационални настани за промовирање на младински политики (Transparent Educational Forum, Денови на младинско вмрежување, Станица: Студентска). Значаен дел при остварување на целите на програмата се и менаџирање со младински коалиции и членство во национални и меѓународни мрежи.

Меѓу позначајните успеси на програмата се вбројуваат: консултации за промени на Законот за високо образование усвоен во 2018 година; првата правна анализа на студентското организирање во Северна Македонија; учество во воспоставување на Регионалната канцеларија за младинска соработка за Западен Балкан (RYCO); законодавна иницијатива за вклучување на средношколското организирање во Законот за средно образование; Закон за младинско учество и младински политики; мониторинг на работата на Агенцијата за млади и спорт; основање на 12 локални младински совети; изготвување на анализа и петиција со 26.000 потписи за повлекување на екстерното тестирање во средните училишта; сместување на волонтери во државни институции и спроведување на Законот за волонтирање; изготвување на Етички кодекс за студенти и професори во соработка со Универзитетот на Југоисточна Европа во Тетово; повлекување на Законот за млади од собраниска процедура по иницијатива на 50-ина младински организации; учество при изготвување на годишната програма на Државната комисија за спречување на корупција во секторот Образование; соработка со УКИМ преку отворање на Правна клиника за слободен пристап до информации од јавен карактер; Првата анализа на студентско организирање во Република Северна Македонија, анализа на јавните набавки во студентските домови, истражување за корупцијата и студентскиот стандард во студентските домови под капата на „Државниот студентски дом – Скопје“ – Скопје, како и истражување за социополитичкото учество на младите во Северна Македонија.

За проектот: Ангажирање на младите за студентски и младински политики 2020

Целта на проектот Ангажирање на младите за студентски и младински политики, финансиран од Фондацијата Отворено општество – Македонија, кој се спроведува во текот на 2020 година, е создавање и спроведување на активности и водење на процеси поврзани со обезбедување и зголемување на учеството на младите од 7 градови низ Република Северна Македонија (Скопје, Тетово, Куманово, Битола, Струга, Велес и Крушево) и тоа преку градење транспарентни и инклузивни младински политики и информирање и едуцирање за поттикнување на младинската ангажираност. Преку проектот ќе се изградат вештини за врсничка едукација кај младински тренери, кои ќе имаат можност да дадат свој придонес во развојот на локалната заедница, по што ќе организираат и дебатни активности за развој на критичката мисла и аргументираното изразување и посети на локални и национални институции со цел членовите на младинските клубови да се запознаат со нивната работа и надлежностите. Младински образовен форум преку проектот во континуитет ги следи процесите на создавање и имплементација на младински и образовни политики со мониторинг на работата на државните институции и учество во работните групи и тела.

Вовед

Пандемијата предизвикана од вирусот КОВИД - 19 донесе огромни промени во секојдневното функционирање на светот во сите сфери на општественото живеење. Државите се соочија со огромни проблеми од повеќе аспекти – пред сè здравствени, а потоа економски, образовни, социјални, а во некои држави дури и проблеми кои влијаат врз стабилноста на демократијата.

Факт е дека сите возрасни групи глобално и во државата се соочија со големи тешкотии од пандемијата, секоја на свој начин. Една од тие групи луѓе претставуваат и младите во нашата држава. Оваа група луѓе се соочи со прекин на образовниот процес и/или трансферирање на процесот од офлајн во онлајн сферата.

Ширењето на вирусот КОВИД - 19 во светски рамки се одрази на работата на високообразовните установи ширум светот. Универзитетите започнаа да вршат прекин на наставата, да ги затвораат наставните простории, ненадејно да ги празнат своите кампуси и да транзитираат кон виртуелниот простор. Ваквиот пристап кон новонастанатата општествена ситуација е проследен со низа сериозни предизвици со кои универзитетите сè уште се обидуваат да се справат соодветно.

Целта на оваа анализа е да одговори на прашањето како пандемијата предизвикана од КОВИД - 19 влијае на високото образование во Република Северна Македонија, односно кои се новитетите и проблемите со кои се соочуваат високообразовните установи и институции, како и накусо да прикаже компаративен приказ за тоа како се справуваат државите со пандемијата.

Оваа анализа дава приказ на состојбата со високото образование во периодот од почетокот на месец март до средината на месец април 2020 година и може да послужи како основа за понатамошни следења на состојбите во високото образование во услови на и постковид кризата.

Влијание на кризата врз високото образование во РСМ

На 10 март 2020 година, Владата на Република Северна Македонија донесе мерка да се прекине со воспитно-образовниот процес и наставата во просториите на образовните установи во државата, вклучувајќи го и високото образование, во времетраење од 14 дена, со цел справување со забрзаното ширењето на вирусот КОВИД - 19.¹ Прекилот на спроведување на наставата во просториите на образовните установи се продолжи со оглед на тоа што на 18 март 2020 година беше прогласена вонредна состојба.² Новонастанатата состојба сериозно се одрази на воспитно-образовниот процес во РСМ и постави неочекувани предизвици во секој сегмент на образованието. Во овој дел од документот ќе биде претставена состојбата со спроведување на онлајн настава, онлајн полагањето испити и оценувањето во високото образование во РСМ, но и позицијата на студентските претставнички тела и ставовите кои беа споделени од нивна страна.

Спроведување на онлајн настава

Со почеток од 10 март 2020 година, сите универзитети во државата започнаа да ја следат мерката на Владата на РСМ за прекин на образовниот процес и спроведувањето на наставата во просториите на универзитетите, при што ги известуваа своите студенти за владината мерка.³ Покрај универзитетите, за мерката информираа и универзитетските студентски собранија на државните универзитети.⁴ Системот на далечинско учење беше воведен непосредно по прекилот на наставата и беше поддржан од Универзитетското студентско собрание при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ (УСС-УКИМ), кое даде и препорака за користење на конкретни платформи за успешно спроведување на наставата. Што се однесува до лабораториските вежби, со цел да се обезбеди безбедност на студентите, УСС-УКИМ предложи нивно одложување.⁵

---

¹ Влада на РСМ. (10.3.2020). Се прекинува воспитно-образовниот процес во детските градинки, основното, средното и високото образование, се забрануваат масовни јавни настани и организирани патувања во високоризичните земји. Веб-објава на официјалната страница на Владата на РСМ.

² Претседател на РСМ. (18.3.2020). Вонредно обраќање на Претседателот на Република Северна Македонија, Стево Пендаровски. Веб-објава на официјалната страница на Претседателот на РСМ.

³ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје. (10.3.2020). УКИМ известување за запирање на наставниот процес. Веб-објава на официјалната страница на УКИМ; Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип (10.3.2020). Известување за прекин на наставниот процес. Веб-објава на официјалната страница на УГД; Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола (10.3.2020). Заклучоци од 15. седница на Владата на РСМ (од 10.3.2020) во врска со заштитата и превенцијата од коронавирусот и постапување по новите предлог-мерки за прекинување на воспитно-образовниот процес во високото образование. Веб-објава на официјалната страница на УКЛО. Универзитет „Американ Колеџ“ (10.3.2020). СООПШТЕНИЕ. Веб-објава на официјалната страница на УАКС; Универзитет „ФОН“ (10.3.2020). Соопштение за одложување на настава и сите наставни активности. Веб-објава на официјалната страница на универзитетот „ФОН“.

⁴ Известувања за прекин на наставата на официјалната фејсбук-страница на Универзитетско студентско собрание при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, споделени на 10.3.2020 година.

⁵ УСС-УКИМ. (16.3.2020). Соопштение за функционирањето на факултетите и универзитетот за време на прекилот на наставата. Објава на официјалната фејсбук-страница на УСС-УКИМ.

Од 16 март 2020 година, спроведувањето на наставата постепено транзитираше кон онлајн просторот преку двонасочна комуникација помеѓу професорите и студентите, главно преку: е-пошта, Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom, Moodle, Viber, Skype, телефонски повик, WEBEX и Courses. (Во склоп на УКИМ, Правниот факултет „Јустинијан Први“ користеше е-пошта, Zoom, Google Classroom, Viber, Skype, телефон;⁶ Факултетот за информатички науки и компјутерско инженерство (ФИНКИ) користеше видеоконференцискиот систем кој е имплементиран во студентскиот сервис Courses;⁷ Факултетот за електротехника и информациски технологии (ФЕИТ) користеше систем за видеоконференциска врска;⁸ Универзитетот „Гоце Делчев“ (УГД) во Штип користеше е-учење (Moodle) и Microsoft Teams;⁹ приватниот универзитет „Американ Колеџ“ ја користеше видеоконференциската платформа WEBEX;¹⁰ на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ (УКЛО) во Битола и Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ во Охрид исто така беше започната далечинската настава, но на официјалните страници не беа споделени детали како се спроведува.¹¹)

Веднаш по успешното самоиницијативно спроведување на онлајн наставата од страна на одредени универзитети во државата, **министерот за образование и наука на РСМ**, г-динот Арбер Адеми, на 18 март 2020 година препорача образовните установи да изнајдат начини со кои ќе ја продолжат неформалната едукација на учениците и студентите додека трае кризната состојба предизвикана од ширењето на вирусот, а притоа да се фокусираат на можноста за воведување на онлајн настава.¹² На 19 март 2020 година, министерот оствари средба со ректорот на **УКИМ**, проф. д-р Никола Јанкуловски, како претставник на сите државни универзитети и со ректорот на универзитетот „Американ Колеџ“, проф. д-р Томе Неновски, како претставник на сите приватни универзитети, а по средбата официјално беше известно дека сите универзитети во државата треба да започнат со далечинска настава. Ваквиот начин на одлучување за започнување со онлајн

---

⁶ Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје. (16.3.2020). Известување за спроведување на наставата за студенти. Веб-објава на официјалната страница на ПФ „Јустинијан Први“.

⁷ Факултетот за информатички науки и компјутерско инженерство – Скопје. (13.3.2020). Изведување на наставата преку системи за далечинско учење. Веб-објава на официјалната страница на ФИНКИ.

⁸ Факултетот за електротехника и информациски технологии – Скопје. (17.3.2020). Одлука за продолжување на наставата на ФЕИТ од 18.3.2020 година. Веб-објава на официјалната страница на ФЕИТ.

⁹ Факултети.мк. (19.3.2020). Универзитетот „Гоце Делчев“ почна со онлајн-предавања.

¹⁰ Универзитет „Американ Колеџ“. (16.3.2020). УАКС Хибридна настава. Веб-објава на официјалната страница на УАКС.

¹¹ Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола. (17.3.2020). Наставата на УКЛО се одвива преку Интернет. Веб-објава на официјалната страница на УКЛО; Факултети.мк. (10.04.2020). Како ќе се полагаат испитите на УГД, УКЛО и „Св. Апостол Павле“.

¹² Влада на РСМ. (18.3.2020). Министерот Адеми и градоначалникот Богоев: Ги охрабруваме образовните установи да ги искористат можностите за неформална едукација додека трае кризниот период. Веб објава на официјалната страница на Владата на РСМ; Министерство за образование и наука на РСМ. (19.3.2020). Образовните установи да изнајдат начини за неформална едукација додека трае кризниот период. Веб-објава на официјалната страница на МОН.

настава со меѓусебна консултација и координација помеѓу МОН и универзитетите обезбеди значително поефективно спроведување на одлуката за онлајн настава.¹³

Последователно, на 23 март 2020 година, **Владата на РСМ** донесе Уредба со законска сила¹⁴ согласно која наставата во високото образование за време на вонредната состојба треба да се спроведува преку средства за електронска комуникација кои обезбедуваат двонасочна комуникација, без заедничко физичко присуство на учесниците во активностa. Во уредбата се напоменува дека самите високообразовни установи можат да донесат одлука за тоа каков вид електронска комуникација ќе користат, а илустративно се наведуваат следниве видови средства: видеоконференциски платформи, електронска пошта и други системи за електронска размена на податоци.¹⁵

Во таа насока, Ректорската управа на **УКИМ** донесе Правилник¹⁶ според кој на сите факултети во негов склоп ќе се продолжи со настава преку електронска комуникација на оние предмети за кои тоа е возможно, но финалната одлука беше оставена на факултетите. Средствата за електронска комуникација требаше да бидат двонасочни и притоа како сугестии за средства кои може да се користат беа наведени видеоконференциските платформи и електронската пошта, но финалната одлука кои средства ќе се користат можеа да ја донесат факултетите.¹⁷

Во периодот последователно по одлуката за онлајн настава, Факултетското студентско собрание при ФЕИТ спровело електронска анкета меѓу своите студенти, според која се изведува заклучок дека 90% од вкупниот број студенти-испитаници имаат голема корист од онлајн настава (Порталот Факултети.мк ги објавува резултатите на спроведената анкета и воедно вклучува изјава од проф. д-р Соња Геговска-Зајкова, продекан за настава на ФЕИТ, која има позитивна референција за анкетата).¹⁸

Започнувајќи од 3 април 2020 година, **УКИМ** соопшти дека сите наставни активности на факултетите во негов склоп ќе се спроведуваат онлајн. Предложените методи за спроведување на наставата се образовни онлајн платформи и електронски пошти.¹⁹ Дополнително, **УСС-УКИМ** извести дека студентската Комисија за настава има воспоставено алатка преку која се врши набљудување над спроведувањето на онлајн

---

¹³ УКИМ. (19.3.2020). Од пресот во МОН – е-настава на факултетите. Веб-објава на официјалната страница на УКИМ; Факултети.мк. (19.3.2020). Од наредната недела сите универзитети да применат онлајн-настава.

¹⁴ Влада на РСМ. (23.3.2020). Уредба со законска сила за примена на Законот за високото образование за време на вонредна состојба. Скопје.

¹⁵ Ибид.

¹⁶ Ректорска управа на УКИМ. (24.3.2020). Правилник за начинот на реализација на дејностите на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и единиците во неговиот состав согласно со мерките на надлежните органи во Република Северна Македонија за спречување на внесување и ширење на коронавирусот COVID-19. Скопје.

¹⁷ Ибид.

¹⁸ Факултети.мк. (19.4.2020). Студентите на ФЕИТ имаат огромна помош од онлајн-предавањата.

¹⁹ УКИМ. (19.3.2020). UKIM COVID-19 announcement. Веб-објава на официјалната страница на УКИМ.

наставата на факултетите и преку која студентите можат да пријават проблеми и непочитување на правилата за одржување на онлајн настава.²⁰

Во насока на обезбедување на еднакви можности при следење на онлајн наставата, УСС при „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, „Гоце Делчев“ во Штип, „Св. Климент Охридски“ во Битола, „Мајка Тереза“ во Скопје и „Државен Универзитет“ во Тетово започнале иницијатива за распределба на уреди за следење на наставата на студенти кои немале сопствени уреди што би го овозможиле редовното следење на предавањата и со тоа немале еднакви можности со своите колеги. Уредите се давале привремено и се состојат од електронски уред и брз интернет.²¹ Ваквиот пристап на создавање еднакви услови за едукација покажува висока свест и чувство за солидарност кај студентите, особено во ваков исклучително тежок период за голем број студенти.

Онлајн полагање испити и оценување

Со воведувањето на владините рестриктивни мерки за слободно движење во општеството, како и прекилот на наставата во просториите на високообразовните установи и воведување на онлајн настава, во студентските кругови започнаа нужно да се поставуваат прашања и за начинот и можноста на оценување на нивното знаење во текот на целиот период. Таквата нејасност во голема мера е резултат на фактот што во нормално одвивање на високообразовниот процес во РСМ, оценувањето примарно се одвива преку физичка присутност на студентот на универзитетот за време на оценувањето. Според тоа, студентите бараа појаснување за планираното спроведување на колоквиумите и испитите во овој период, но притоа и да се осигури квалитетот на оценување.

Во таа насока, на 16 март 2020 година, УСС-УКИМ прво излезе со свои препораки за новонастанатиот проблем и предложи колоквиумите и испитите да се одложат сè додека не се креираат услови за нивно полагање. Додека претставничкото тело на студентите побара професорите да користат алтернативни начини на проверка на знаењето (на пр., семинарски) за предметите каде што тоа е возможно, сè додека не се создадат безбедни услови за физичко полагање на испитите и колоквиумите.²²

На 23 март 2020 година, Владата на РСМ со Уредбата со законска сила одлучи полагањето на испитите и колоквиумите да се изведува со примена на средства за електронска комуникација, под услов да се обезбедат соодветни технички решенија кои осигуруваат идентификација и контрола на работата на студентите за време на

---

²⁰ УСС-УКИМ. (3.4.2020). Набљудување на спроведувањето на онлајн настава. Објава на официјалната фејсбук-страница на УСС-УКИМ.

²¹ УСС-УКИМ. (3.4.2020). Распределба на уреди за следење на настава. Објава на официјалната фејсбук-страница на УСС-УКИМ.

²² УСС-УКИМ. (16.3.2020). Соопштение за функционирањето на факултетите и Универзитетот за време на прекилот на наставата. Објава на официјалната фејсбук-страница на УСС-УКИМ.

полагањето.²³ Понапред во анализата беше наведено дека како средства за електронска комуникација, согласно оваа Уредба, може да се земат предвид видеоконференциските платформи, електронската пошта и други системи за електронска размена на податоци. Тоа што не е конкретно специфицирано во оваа уредба е што се подразбира под условот „да се обезбедени соодветни технички решенија кои обезбедуваат идентификација и контрола на работата на студентите за време на полагањето.“ Според тоа, беше оставен простор универзитетите да го допрецизираат начинот на кој ќе го интерпретираат тоа, па следствено на тоа, и ќе го спроведат полагањето и оценувањето на студентите.

Ректорската управа на **УКИМ** донесе Правилник за полагање на испитите и колоквиумите во која беше отсликана истата одредба од Уредбата на Владата. Во Правилникот се наведува дека полагањето на испитите и колоквиумите би се изведувало со примена на средства за електронска комуникација под услов да се обезбедени соодветни технички решенија кои осигуруваат идентификација и контрола на работата на студентите за време на полагањето. Сепак, УКИМ остави простор на факултетите да одлучат дали може да се исполнат таквите услови. Како исклучок, во случај да не можат да се исполнат условите, во Правилникот беше предложено испитите и колоквиумите да се реализираат кога ќе се создадат услови за тоа (се мисли на неелектронско полагање), со што повторно факултетот би можел да одлучи за тоа.

Дополнително, во Правилникот се наведува дека оценувањето би можело да се спроведе електронски доколку тоа го дозволува природата на тој вид оценување, за што одлучуваат факултетите, а согласно Правилникот предмет на оценување можат да бидат: вежби, практична работа, теренска настава; семинарска работа; домашна работа; проекти; курсеви; есеи; уметнички настапи, уметничка наставна продукција и сл.; и други активности предвидени со предметната програма.²⁴ На овој начин, УКИМ понуди широка лепеза на методи кои би можеле да ги применат факултетите при оценувањето на знаењето на студентите.

Одлуката на УКИМ за спроведување на електронско полагање на испитите и колоквиумите не беше поддржано од **УСС-УКИМ**. Имено, ова тело потенцираше дека со електронското полагање не може да се гарантира квалитетот на знаење на студентите и постои голем простор за манипулации и препишување. Имајќи го тоа предвид, тие потенцираа дека ваквиот пристап ќе доведе до деградација на дипломата и знаењето, за сметка на ефикасноста во спроведување на полагањата. Како резултат на сево ова, УСС-УКИМ инсистираше факултетите да се одлучат за исклучокот кој го наведува УКИМ, односно испитите и колоквиумите да се реализираат кога ќе се создадат услови за тоа, и

---

²³ Влада на РСМ. (23.3.2020). Уредба со законска сила за примена на Законот за високото образование за време на вонредна состојба. Скопје.

²⁴ Ректорска управа на УКИМ. (24.3.2020). Правилник за начинот на реализација на дејностите на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и единиците во неговиот состав согласно со мерките на надлежните органи во Република Северна Македонија за спречување на внесување и ширење на коронавирусот COVID-19. Скопје.

да не се спроведуваат електронски.²⁵ Одлуката на УСС-УКИМ добива поддршка и од УСС при универзитетот „Климент Охридски“ во Битола.²⁶

Со оглед на фактот што **УКИМ** им остави простор на **факултетите** во неговиот состав финално да одлучат како ќе постапат во поглед на полагањето на колоквиумите и испитите, секој од овие факултетите донесе одлука врз основа на практичната можност за спроведување на полагањата, а одредени факултети ги зедаа предвид и интересите на студентите изнесени преку нивните претставнички тела.

Па така, Економскиот факултет при УКИМ се одлучи во дадената ситуација **да не започне со одржување на електронско полагање**, а таквата одлука ја донесе како резултат на барање на Факултетското студентско собрание (ФСС) при Економскиот факултет како претставничко тело на студентите при тој факултет.²⁷

Ваков став зазема и Филозофскиот факултет при УКИМ, кој го прифати барањето на ФСС при Филозофскиот факултет **да нема полагање и оценување** додека не завршат вонредните мерки и не се создадат услови за објективно оценување.²⁸

Природно-математичкиот факултет при УКИМ соопшти дека го дели ставот со своите студенти кои **не прифаќаат оценувањето или испитувањето да биде преку електронските форми на комуникација**. Ваквата одлука ПМФ ја поткрепи со фактот дека ФСС при ПМФ спровело анкета која покажала дека 85,7% од анкетираниите студенти се изјасниле дека оценувањето/испитите не треба да се одржува/ат онлајн.²⁹

Меѓу останатите факултети при УКИМ кои носат одлука да не спроведуваат електронски полагања се и Факултетот за дизајн и технологија на мебел и ентериер, ФЕИТ, Архитектонскиот факултет, Технолошко-металуршкиот факултет и Стоматолошкиот факултет.³⁰ **Како главна причина за ваквата одлука кај овие факултети се наведува немањето можност и услови за спроведување на електронско полагање, па поради тоа полагањата би се спровеле штом ќе се создадат услови за тоа**. Единствено одлуката на ФЕИТ за неспроведување на електронско полагање не е базирана на неможност. **Важно е да се напомене дека одреден дел од овие факултети дозволуваат исклучоци за полагање колоквиуми и испити за одредени предмети**.

За разлика од овие факултети, **останатите факултети при УКИМ се одлучија да дозволат спроведување на електронско полагање и оценување** на студентите. Имено,

²⁵ УСС-УКИМ. (24.3.2020). Важни информации во врска со студирањето за време на кризата. Објава на официјалната фејсбук-страница на УСС-УКИМ.

²⁶ УСС-УКИМ. (24.3.2020). ЗА квалитетно образование! ПРОТИВ онлајн тестирање. Објава на официјалната фејсбук-страница на УСС-УКИМ; Факултети.мк. (31.3.2020). Студентите од УКИМ и од УКЛО се сложни во барањето да нема онлајн-оценување.

²⁷ Факултетско студентско собрание – Економски факултет – Скопје. (25.3.2020). Известување. Објава на официјалната фејсбук-страница на ФСС – Економски факултет.

²⁸ Факултети.мк. (8.4.2020). Повеќето факултети на УКИМ немаат услови за онлајн-полагање, ФИНКИ ќе прави пилот-сесија.

²⁹ Ибид.

³⁰ Ибид.

ФИНКИ соопштува дека мнозинството студенти се на ставот за спроведување електронско оценување доколку постои техничка можност за тоа. При подготовката за спроведување електронско полагање на колоквиумите и испитите, факултетот детално разгледувал низа технички решенија и споредувал добри практики од високорангирани универзитети каде што полагањето од далечина не е ништо ново.³¹

Факултет за шумарски науки, пејзажна архитектура и екоинженеринг „Ханс Ем“ и Правниот факултет „Јустинијан Први“ исто така одлучија да **дозволат електронско полагање на испити и колоквиуми** согласно насоките од Правилникот на УКИМ од 24 март 2020 година. Овие факултети напоменуваат дека предмет на оценување во рамките на предметната програма можат да бидат: вежби, семинарска работа, домашна работа, проекти, есеи и други активности. Тие воедно соопштуваат дека оценувањето се спроведува со примена на средства за електронска комуникација, доколку тоа го дозволува природата на тој вид оценување.³²

Во поглед на **останатите универзитети во РСМ**, одлука за спроведување на електронско полагање е донесена и од страна на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, Универзитетот за информатички науки и технологии „Св. Апостол Павле“ во Охрид,³³ приватниот Универзитет „Американ Колеџ“ и приватниот Универзитет „ФОН“. Универзитетот „Гоце Делчев“ соопшти дека електронското полагање го спроведува преку веб-платформите Е-учење (Moodle) и Microsoft Teams,³⁴ Универзитет „Американ Колеџ“ ја користи платформата Moodle³⁵, додека пак Универзитетот „ФОН“ испитите ги спроведува преку видеоконференциска платформа, електронска пошта или други системи за двонасочна комуникација.³⁶

За разлика од овие универзитети, Универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Битола најави дека ги одложува полагањата на колоквиумите и во тековниот период интензивно работи на исполнување на условите за полагање во координација со УСС, кое е на ставот да се одложат испитите до нормализирање на условите.³⁷

---

³¹ Ибид.

³² Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје. (3.4.2020). Одлука за начинот на реализација на дејностите на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје согласно со мерките на надлежните органи во Република Северна Македонија за спречување на внесување и ширење на коронавирусот COVID-19. Скопје.

³³ Факултети.мк. (10.4.2020). Како ќе се полагаат испитите на УГД, УКЛО и „Св. Апостол Павле“.

³⁴ Ибид.

³⁵ Универзитет „Американ Колеџ“. (16.3.2020). УАКС Хибридна настава. Веб објава на официјалната страница на УАКС.

³⁶ Универзитет „ФОН“. Известување за полагање-февруарски продолжен испитен рок. Веб објава на официјалната страница на ФОН.

³⁷ Факултети.мк. (10.4.2020). Како ќе се полагаат испитите на УГД, УКЛО и „Св. Апостол Павле“.

Компаративни искуства во високото образование

Во текот на месец март 2020 година, со интензивното проширување на вирусот на сите населени континенти ширум светот, секоја држава започна да носи национални одлуки насочени кон справување со ситуацијата, а со тоа и конкретни мерки кои ќе се применат во образовниот процес. Високообразовните установи во секоја држава задолжително ги следат националните мерки и донесуваат одлуки кои ги рефлектираат. Како основна и задолжителна мерка која се воведе во образовниот процес во секоја држава е непосредниот прекин на наставата во образовните простории.

Универзитетите, по прекилот на наставата, започнаа да ги затвораат наставните простории, ги испразнија своите кампуси и транзитираа кон виртуелниот простор. Ваквиот пристап кон новонастанатата општествена ситуација беше проследен со низа сериозни предизвици со кои универзитетите сè уште се обидуваат соодветно да се справат.

Според тоа, во овој дел од анализата ќе се претстави состојбата со високото образование во светот за време на КОВИД - 19 пандемијата, со посебен акцент на одредени пристапи и практики кои се применуваат во поглед на спроведување на онлајн настава, онлајн полагање испити и оценување на студентите.

Спроведување на онлајн настава на универзитетите ширум светот

Со почетокот на месец април 2020 година, високообразовните установи во 175 држави во светот останаа затворени и повеќе од 220 милиони студенти ширум светот станаа жртви на неочекувана промена или прекин на студиите како резултат на ширењето на вирусот.³⁸ Одеднаш, тие беа принудени да преминат кон алтернативен начин на спроведување на студиите и самата настава – премин кон онлајн просторот.

Светска банка спроведе анализа за влијанието што го има дадената ситуација врз високото образование и според неа се утврдува дека во секој регион од светот значително голем број студенти (од вкупниот број на студенти по регион) подлежат на прекин во или промена на следење на конвенционалната настава.³⁹ Имено, во Европа и Централна Азија оваа бројка изнесува 97%, во Супсахарска Африка, Источна Азија и Пацификот оваа бројка изнесува 98%, додека пак во Северна Америка, Централна и Јужна Америка, Карипскиот регион, Јужна Азија, Северна Африка и Блискиот Исток бројката изнесува 100%.⁴⁰ Според тоа, вкупниот број за тоа колку студенти во суштина биле погодени и принудени на промена во нивната секојдневна универзитетска настава (за многумина во насока на онлајн настава) на светско ниво изнесувала 99%. Тоа ни укажува дека неверојатно голем број универзитети прекинаа со традиционалната настава на лице-в-

³⁸ World Bank. (4.2020). The COVID-19 Crisis Response: Supporting tertiary education for continuity, adaptation, and innovation. Washington D.C., USA.

³⁹ Ибид.

⁴⁰ Ибид.

лице. Додека, пак, од аспект на студентите, ни покажува дека преголем број студенти се соочија со неочекуван прекин или сериозни промени во начинот на студирање.

Најдрастичната промена која настапи во сферата на високото образование ширум светот е целосната дигитализација на наставата. Веднаш по одлучувањето за прекин на конвенционалната настава, голем број универзитети се одлучија да не дозволат неодреден прекин на студиите кои ги нудат и како резултат на тоа посегнаа по дигитализација на своите ресурси, материјали и предавања. Другата можна опција за која можеа да се одлучат универзитетите е привремен прекин на студиите, со можност за нивно продолжување во понатамошните месеци (мај, јуни и јули). На тој начин, тие сметаа дека полесно би се одржал квалитетот на студиите и не би бил погоден од принудната дигитализација.

Секој од универзитетите ширум светот самостојно одлучи за начинот и пристапот на дигитализација на студиите кои ги нуди. Дигитализацијата на универзитетите најчесто се спроведуваа преку различни видеоконференциски платформи, електронски пошти или одредени персонализирани универзитетски веб-системи/платформи за двонасочна комуникација. Анализирајќи ги сите овие приоди на универзитетите при справување со пандемијата, УНЕСКО изврши категоризација на најефективните електронски средства за учење од далечина кои се применуваат. Како сугестии за примена на средствата за дигитална едукација се наведуваат: Dingtalk, Lark, Hangouts Meet, Teams, Skype, WhatsApp, Zoom, CenturyTech, ClassDojo, Edmodo, Edraak, EkStep, Google Classroom, Moodle, Nafham, Schoology, Seesaw, Skooler и др.⁴¹ Универзитетите во голема мера одржуваа електронска настава и претежно се служеа со низа од овие различни средства на комуникација и дигитална едукација.

За крај, може да се заклучи дека заедничко за сите универзитети во светот, во поглед на непосредното справување со новонастанатата ситуација, е токму пристапот кон неочекуваната промена. Универзитетите веднаш започнаа да преминуваат во виртуелниот свет и да функционираат онлајн. Првите чекори кои ги презедоа се следните: (1) активности на краток рок (на пр., употребата на видеоконференциски платформи) и на среднорочен план (на пр., соработка со националните власти за зајакнување на националните и институционалните капацитети); (2) мобилизирање на широко употребуваните ресурси; (3) поставување на брз пристап до ресурси и респонзивен пристап до администрација и професори; (4) пласирање на веќе постојни содржини (на пр., претходно подготвени материјали, снимени лекции и сл.) и утврдување на нивната полза; (5) поставување на добар систем на комуникација помеѓу факултетите, студентите и останатите засегнати страни.⁴² Заклучно со ова, може да се утврди дека ваквиот принудно брз пристап ја овозможи потребната ефективна адаптација на

---

⁴¹ UNESCO. (4.2020). Distance learning solutions.

⁴² World Bank - The COVID-19 Crisis Response: Supporting tertiary education for continuity, adaptation, and innovation. Washington D.C., USA.

високообразовните установи кон непрекинатото онлајн спроведување на образовниот процес, без разлика на општествените предизвици.

Онлајн полагање испити и оценување – компаративни искуства

Еден од поголемите образовни предизвици на високообразовните установи за време на КОВИД - 19 пандемијата претставува и реализирањето на полагања на испити и оценување на студентите. По воведувањето на онлајн настава на универзитетите ширум светот, а притоа и без знаење за периодот на нормализирање на пандемијата и продолжување со претходниот претпандемски тек на живот, се започна со носење на одлуки за онлајн полагање на испити и оценување на студентите. Сепак, покрај опцијата за онлајн испити и оценување, во академските кругови се напомуваа и опциите за нивно откажување или нивно одложување сè до периодот јуни – август 2020 година, под претпоставка дека пандемијата ќе стивне до крај на месец мај.

На почетокот на месец април, УНЕСКО спроведе анализа за начинот на кој државите во различни делови од светот се справија со овој проблем, при што утврдува пет пристапи кои се применуваат од нивна страна.⁴³ Имено, државите⁴⁴ се одлучија за еден од овие пристапи: (1) одржување на испитите во предвидените термини на крајот од семестарот, (2) откажување на испитите, (3) одложување/презакажување на испитите, (4) онлајн спроведување на клучни испити,⁴⁵ (5) воведување на алтернативни пристапи на полагање и оценување или (6) намалување на вкупниот број на испити. Според анализата,⁴⁶ за одржување на испитите се одлучуваат 22 држави од различни региони во светот (Европа, Северна и Јужна Америка, Африка, Блискиот Исток, Азија и Пацификот); за откажување на испитите се одлучуваат 11 држави (од регионите Европа, Северна Америка, Африка, Азија и Пацификот); за одложување/презакажување на испитите се одлучуваат 73 држави (од регионите Европа, Северна и Јужна Америка, Африка, Блискиот Исток, Азија и Пацификот); за онлајн спроведување на клучни испити се одлучуваат 11 држави (од регионите Европа, Северна и Јужна Америка, Африка, Блискиот Исток, Азија и Пацификот); за воведување на алтернативни пристапи на полагање и оценување се одлучуваат 23 држави (од регионите Европа, Северна и Јужна Америка, Африка, Блискиот Исток, Азија и Пацификот); и за намалување на вкупниот број на испити се одлучуваат 4 држави (од регионите Европа, Северна и Јужна Америка, Азија и Пацификот).⁴⁷ Може да

⁴³ UNESCO. (11.04.2020). COVID-19 - A glance of national coping strategies on high-stakes examinations and assessments. Paris, France.

⁴⁴ Анализата на УНЕСКО не ја специфицира точната бројка на држави кои се анализирани, но напомува дека се опфатени државите кои се членки на УНЕСКО (193 држави) и одредени држави кои не се членки.

⁴⁵ Како пример за клучни испити се наведуваат завршните испити на секој циклус од студирањето.

⁴⁶ Важно е да се напомене дека одредени држави преземаат неколку приоди (различен приод по регион во државата), со што во оваа анализа на УНЕСКО одредени држави се појавуваат во повеќе од една категорија на пристапи.

⁴⁷ UNESCO. (11.4.2020). COVID-19 - A glance of national coping strategies on high-stakes examinations and assessments. Paris, France. p. 5-15.

се заклучи дека до почетокот на месец април се забележуваат низа различни пристапи на државите при одлучување за (не)спроведување/одложување на (онлајн) полагање на испити и оценување на студентите. Доминантно голем број држави (73) одлучуваат да ги одложат, односно да ги презакажат предвидените испити, додека пак значително мал број на држави (11) се одлучуваат за онлајн спроведување на испити и оценување на студентите. Сепак, битно е да се напомене дека ваквите одлуки подлежат на лесна промена во зависност од општествената состојба со вирусот КОВИД - 19 во засегнатата држава. Според тоа, може да се очекува да дојде до значителни промени во овие одлуки во понатамошните месеци.

Во поглед на онлајн начините за полагање на испитите и оценување на студентите, високообразовните установи значително се адаптираат кон променетите околности. Имено, засега испитите се спроведуваат со помош на онлајн тестови (избор помеѓу понудени одговори или со слободно пишување на одговор), истражувачки труд, есеи, проекти, тематски дискусии и сл.⁴⁸ Што се однесува до онлајн средствата за полагање на испитите, високообразовните установи користат различни средства како веб-платформи за спроведување на испити (пр. Canvas), видеоконференциски платформи, електронска пошта и сл.⁴⁹ Сепак, во насока на оценување на студентите, се даваат и предлози за замена на широкоприфатениот (нумеричен/азбучен) систем на оценување со систем на „Положен/Неположен“ предмет (или слични системи на овој) за време на периодот на пандемија,⁵⁰ при што се напоменува дека ваквиот систем ја олеснува работата на универзитетите, го намалува академскиот притисок кај студентите, а сепак ги запазува образовните стандарди.

Во насока на запазување на стандардите, универзитетите се потпираат и на можноста за набљудување на спроведените онлајн испити со помош на присуство на трети лица или употреба на компјутерска програма наменета за набљудување за времетраење на испитот. Засега, најчести компјутерски програми за набљудување кои се користат од страна на универзитетите широм светот се: Respondus, ProctorU, Proctorio, Examity, Honorlock, ExamSoft и др.⁵¹ Сепак, ваквите програми не наидуваат на широка поддршка во академските кругови поради фактот што нивната примена во одреден степен се коси со приватноста на студентите.

Извесно е дека универзитетите ќе најдат на уште многу предизвици и промени во своите одлуки за спроведување на онлајн испитите и оценување на студентите. Сепак, во текот на целиот овој период, многу е важно високообразовните установи да учат од меѓусебните практики и постепено да се приспособуваат кон новонастаната ситуација.

---

⁴⁸ USnews.com. (01.04.2020). What to Know as Coronavirus Leads to Online Exams; EDUCAUSE. (10.4.2020). EDUCAUSE COVID-19 QuickPoll Results: Grading and Proctoring.

⁴⁹ USnews.com. (1.4.2020). What to Know as Coronavirus Leads to Online Exams.

⁵⁰ Timeshighereducation.com. (1.4.2020). Asian universities face online assessment hurdles in virus crisis.

⁵¹ Vox.com. (04.05.2020). Paranoia about cheating is making online education terrible for everyone; EDUCAUSE. (10.4.2020). EDUCAUSE COVID-19 QuickPoll Results: Grading and Proctoring.

Препораки на МОФ

Младински образовен форум (МОФ) како организација која долги години ги анализира состојбите во високото образование, примарно ставајќи го фокусот на квалитетот на образованието, ги има следниве препораки до надлежните институции:

– Дигитализацијата е клучен фактор: потребен е поголем и поефикасен период кон дигитализирање на високообразовниот процес преку **обезбедување на квалитетна и двонасочна настава, дигитална практична настава, онлајн достапност на образовните ресурси, литература и материјали, подготвеност во спроведување на онлајн полагања, како и онлајн административна поддршка.**

– Создавање на ефективен план за унапредување на високото образование. Пред сè треба да се изготви план на краток рок кој ќе обезбеди брза транзиција кон онлајн просторот (пр. воведување на онлајн настава). Покрај тоа, треба да се размислува и подолгорочно, односно да се изготви план кој би вклучувал поголема отпорност на образовниот процес на потенцијалните понатамошни промени, можноста за отворање на високообразовните установи и продолжување со редовниот тек на спроведување на студиите.

– Онлајн едукација во еден чекор: **Употреба на еден виртуелен простор/платформа на која ќе бидат достапни сите предавања, литература, ресурси, материјали и потребна поддршка за спроведување на наставата и полагањата.** Ваквиот пристап во голема мера зависи и од претходната подготвеност на образовната институција.

– Воспоставување (пристап до) електронски библиотеки на универзитетите или пристап до странски библиотеки. **Потребно е студентите и професорите да имаат постојан пристап до потребната литература наменета за едукација, истражувања и работа, а особено литературата која е нужна за совладување на студиските предмети.** Воедно, потребно е да се овозможи и пристап до авторската литература на професорите кои се дел од универзитетот.

– Обезбедување на упатства и поддршка на образовните институции, професорите и студентите. **Од голема корист би бил на електронски образовен инфо-центар кој нуди јасни и едноставни насоки и сугестии за сите прашања поврзани со образовниот процес** (на пр., од употребата на конкретни веб-платформи, давање совети за подобро спроведување на интерактивна настава, па сè до ефективно спроведување на полагањата).

– Продолжување со конвенционалната настава во високообразовните установи може да претставува добар почеток за **преиспитување и редицајнирање на спроведувањето на наставата и користење на расположливите ресурси.** Постои голема можност за идна употреба на технологијата и стремење кон поголема и поправична вклученост на студентите во образовниот процес.

– **Донесување на јасна регулаторна легислатива за отворање на високообразовните установи која е насочена кон обезбедување и гарантирање на здравствената безбедност.** Притоа, треба да се внимава и на создавањето чувство за безбедност кај студентите во текот на целиот транзициски период.

- Креирање системи за оценување и предлагање механизми за поддршка на студентите кои се наоѓаат во општествено неповолна положба. Во оваа насока може да се предвидат **механизми како индивидуално менторство, создавање на помали групи за учење и летни, кратки образовни семинари.**
- Создавање **механизам за споделување на искуствата на универзитетите, професорите и студентите по завршувањето на оваа вонредна состојба** во која се наоѓа високото образование. Добрите и лошите практики во високото образование треба да бидат евидентирани и процесирани, со цел да може во иднина навремено, соодветно и ефективно да се пристапи кон секоја ситуација од сличен карактер.
- **Обезбедување еднаков пристап до образовниот процес.** Со оглед на тоа што образовниот процес принудно се дигитализираше, на дел од студентите требаше да им се обезбеди соодветен паметен уред (пр. телефон, таблет, лаптоп), квалитетен пристап до интернет или воопшто пристап до интернет. Може да се подарат или позајмат паметните уреди на студентите и да им се дадат интернет стик-пакети. Дополнително, крајно време е да се обезбеди бесплатен интернет пристап до сите веб-страници и платформи кои се потребни за ефективно следење на образовниот процес.
- Државниот просветен инспекторат треба да се вклучи во дигиталниот образовен процес. **Ова тело треба да го следи процесот на онлајн настава со цел да внимава на кој начин се спроведува наставата и полагањата на студентите и со конкретни препораки да придонесува за унапредување на високото онлајн образование.**
- Во идни вакви состојби, материјата за полагање на колоквиуми и испити треба да соодветствува на реалната ситуација. **При креирање и спроведување на полагањата, знаењето кое се бара од студентите треба да го отсликува обемот на материјалот поминат преку онлајн наставата, како и достапноста до испитните материјали.**
- Користење на низа различни начини за спроведување на полагањата и оценувањата. Универзитетите треба да имаат **слобода во одлучувањето за начинот и методот на спроведување на полагањата и оценувањата** (на пр., устен или писмен испит, изготвување трудови, семинарски, решавање задачи, спроведување анализи и истражувања и сл.).
- Да се размисли за можноста за воспоставување начин за **мерење на квалитетот и реалноста на оцените при спроведување на онлајн полагања на испити.**
- Да се овозможи **продолжено полагање на испити по истекот на редовните рокови од три редовни испитни сесии**, но и испитните сесии да траат временски подолго со цел да се обезбеди помала фреквенција на студенти во еден термин, при што би се обезбедила поголема заштита од пренесување на вирусот.
- Да се овозможи **исплатата на школарината за студирање да се врши на (дополнителни) рати.** Имајќи предвид дека за многумина овој период може тешко економски да се одрази, треба да им се даде ваква можност на студентите.

Заклучок

Овој документ прикажува хронолошки приказ на преземените мерки од надлежните институции со цел справување со пандемијата предизвикана од КОВИД - 19 и непречено одвивање на наставата. Документот најпрвин ги прикажува промените во високото образование за време на пандемијата, а понатаму детално ги објаснува преземените чекори од страна на високообразовните институции во доменот на спроведување на онлајн настава како и во доменот на полагање на испити и оценување на студентите. Дополнително, направена е и куса компаративна анализа на состојбите во високото образование ширум светот, која ги опфаќа аспектите на спроведување на наставата и полагањето на испити и нивното оценување.

Несомнено е дека образовниот систем е различен во рамките на секоја држава и дека се различни мерките кои се преземаат. Оттука, одлуката дали со мерките високообразовниот процес ќе продолжи, ќе биде запрен, ќе биде „префрлен“ онлајн или пак ќе биде подложен на други алтернативни мерки останува на самите држави.⁵² Секако, при креирање и имплементирање на овие мерки државите најпрвин треба да го имаат предвид здравјето на студентите, меѓутоа и нивниот моментален академски, економски и социјален статус и, најмногу од сè, општествениот контекст и подготвеноста на универзитетите.

Иако состојбата во нашето високо образование не е идеална, фактот што голем дел од македонските универзитети и факултети преминаа кон далечинско, т.е онлајн учење претставува чекор напред во дигитализација на високото образование, која како појава е од исклучителна потреба и важност. Секако, при примената на мерките кои се однесуваат на далечинско учење, државата треба да се осигури дека студентите, но и професорите имаат услови да го остварат далечинското учење, односно предавање и ќе ја добијат соодветната поддршка во процесот.

Имајќи ја на ум автономијата на универзитетите, тие сами треба да одлучуваат за начинот на кој ќе се полагаат испитите и колоквиумите, меѓутоа согласно потребите, условите и мислењата на сите членови на академската заедница, со специфичен акцент на студентите како примарно засегната страна.

Очигледно е дека пандемијата предизвикана од вирусот предизвика огромни промени во секојдневното функционирање во рамки на државите. Дополнително, таа предизвика и огромни промени и неконвенционални начини на функционирање во рамки на универзитетите. Меѓутоа, таа предизвика и одредени позитивни промени и трендови во високото образование во државата – зачеток на дигитализација – но ги прикажа и веќе постојните проблеми, како што е слабото и кратковидо раководење на високообразовните институции, особено при вакви ситуации.

---

⁵² UNESCO. (11.04.2020). COVID-19 - A glance of national coping strategies on high-stakes examinations and assessments. Paris, France.

Листа на извори

- Влада на РСМ. (10.3.2020). Се прекинува воспитно-образовниот процес во детските градинки, основното, средното и високото образование, се забрануваат масовни јавни настани и организираните патувања во високо ризичните земји. Веб-објава на официјалната страница на Владата на РСМ, достапно на <https://vlada.mk/node/20446>.
- Претседател на РСМ. (18.3.2020). Вонредно обраќање на Претседателот на Република Северна Македонија, Стево Пендаровски. Веб-објава на официјалната страница на Претседателот на РСМ, достапно на <https://pretsedatel.mk/%d0%b2%d0%be%d0%bd%d1%80%d0%b5%d0%b4%d0%bd% d0%be-%d0%be%d0%b1%d1%80%d0%b0%d1%9c%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d0%bd%d0%b0-%d0%bf%d1%80%d0%b5%d1%82%d1%81%d0%b5%d0%b4%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%bb%d0%be%d1%82-%d0%bd/>.
- Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје. (10.3.2020). УКИМ известување за запирање на наставниот процес. Веб-објава на официјалната страна на УКИМ, достапно на http://www.ukim.edu.mk/mk_vest.php?v_id=321.
- Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип. (10.3.2020). Известување за прекин на наставниот процес. Веб-објава на официјалната страница на УГД, достапно на <http://www.ugd.edu.mk/index.php/studenti/soopshtenija/450-prekin-na-nastava>.
- Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола. (10.3.2020). Заклучоци од 15. седница на Владата на РСМ (од 10.3.2020) во врска со заштитата и превенцијата од коронавирусот и постапување по новите предлог-мерки за прекинување на воспитно-образовниот процес во високото образование. Веб-објава на официјалната страница на УКЛО, достапно на <https://www.uklo.edu.mk/news/view/1375>.
- Универзитет „Американ Колеџ“. (10.3.2020). СООПШТЕНИЕ. Веб-објава на официјалната страница на УАКС, достапно на <https://uacs.edu.mk/home/%d1%81%d0%be%d0%be%d0%bf%d1%88%d1%82%d0%b5%d0%bd%d0%b8%d0%b5/>.
- Универзитет „ФОН“. (10.3.2020). Соопштение за одложување на настава и сите наставни активности. Веб-објава на официјалната страница на Универзитетот „ФОН“, достапно на <http://www.fon.edu.mk/soopstение.aspx?cid=356>.
- Известувања за прекин на наставата на официјалната фејсбук-страница на Универзитетско студентско собрание при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, споделени на 10.3.2020 година, достапни на <https://www.facebook.com/ussukim/posts/108206730799252>, <https://www.facebook.com/ussukim/posts/108356737450918>.
- УСС-УКИМ. (16.3.2020). Соопштение за функционирањето на факултетите и универзитетот за време на прекилот на наставата. Објава на официјалната фејсбук-

страница на УСС-УКИМ, достапно на <https://www.facebook.com/ussukim/posts/114092990210626>.

- Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје. (16.3.2020). Известување за спроведување на наставата за студенти. Веб-објава на официјалната страница на ПФ „Јустинијан Први“, достапно на <http://pf.ukim.edu.mk/%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%82%d1%83%d0%b2%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d0%b7%d0%b0-%d1%81%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b2%d0%b5%d0%b4%d1%83%d0%b2%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d0%bd%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%81%d1%82%d0%b0/>
- Факултетот за информатички науки и компјутерско инженерство – Скопје. (13.3.2020). Изведување на наставата преку системи за далечинско учење. Веб-објава на официјалната страница на ФИНКИ, достапно на <https://www.finki.ukim.mk/mk/content/%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%83-%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE-%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%9A%D0%B5>.
- Факултетот за електротехника и информациски технологии – Скопје. (17.3.2020). Одлука за продолжување на наставата на ФЕИТ од 18.3.2020 година. Веб-објава на официјалната страница на ФЕИТ, достапно на <https://feit.ukim.edu.mk/oglasnatabla/odluka-za-prodolzhuvanje-na-nastavata-na-feit-od-20-3-2020-godina/>.
- Факултети.мк. (19.3.2020). Универзитетот „Гоце Делчев“ почна со онлајн-предавања. Достапно на <https://www.fakulteti.mk/news/19032020/univerzitetot-gocedelchev-rochna-so-onlajn-predavanja>.
- Универзитет „Американ Колеџ“. (16.3.2020). УАКС Хибридна настава. Веб-објава на официјалната страница на УАКС, достапно на <https://uacs.edu.mk/home/%d1%83%d0%b0%d0%ba%d1%81-%d1%85%d0%b8%d0%b1%d1%80%d0%b8%d0%b4%d0%bd%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%b2%d0%b0/>.
- Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола. (17.3.2020). Наставата на УКЛО се одвива преку Интернет. Веб-објава на официјалната страница на УКЛО, достапно на <https://www.uklo.edu.mk/news/view/1378>
- Факултети.мк. (10.4.2020). Како ќе се полагаат испитите на УГД, УКЛО и „Св. Апостол Павле“. Достапно на <https://www.fakulteti.mk/news/10042020/kako-kje-se-polagaat-ispitite-na-ugd-uklo-i-sv-apostol-pavle>.
- Влада на РСМ. (18.3.2020). Министерот Адеми и градоначалникот Богоев: Ги охрабруваме образовните установи да ги искористат можностите за неформална

едукација додека трае кризниот период. Веб-објава на официјалната страница на Владата на РСМ, достапно на <https://vlada.mk/node/20581>.

- Министерство за образование и наука на РСМ. (19.3.2020). Образовните установи да изнајдат начини за неформална едукација додека трае кризниот период. Веб-објава на официјалната страница на МОН, достапно на <http://www.mon.gov.mk/index.php/2014-07-23-14-03-24/vesti-i-nastani/3127-12>.
- УКИМ. (19.3.2020). Од пресот во МОН – е-настава на факултетите. Веб-објава на официјалната страница на УКИМ, достапно на http://www.ukim.edu.mk/mk_vest.php?v_id=326.
- Факултети.мк. (19.3.2020). Од наредната недела сите универзитети да применат онлајн-настава. Достапно на <https://www.fakulteti.mk/news/19032020/od-narednata-nedela-site-univerziteti-da-primenat-onlajn-nastava>.
- Влада на РСМ. (23.3.2020). Уредба со законска сила за примена на Законот за високото образование за време на вонредна состојба. Скопје.
- Ректорска управа на УКИМ. (24.3.2020). Правилник за начинот на реализација на дејностите на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и единиците во неговиот состав согласно со мерките на надлежните органи во Република Северна Македонија за спречување на внесување и ширење на коронавирусот CoVid-19. Скопје.
- Факултети.мк. (19.4.2020). Студентите на ФЕИТ имаат огромна помош од онлајн-предавањата. Достапно на <https://www.fakulteti.mk/news/09042020/studentite-na-feit-imaat-ogromna-pomosh-od-onlajn-predavanjata>.
- УКИМ. (19.3.2020). UKIM COVID-19 announcement. Веб-објава на официјалната страница на УКИМ, достапно на http://www.ukim.edu.mk/mk_vest.php?v_id=327.
- УСС-УКИМ. (3.4.2020). Набљудување на спроведувањето на онлајн настава. Објава на официјалната фејсбук-страница на УСС-УКИМ, достапно на <https://www.facebook.com/ussukim/posts/122372882715970>.
- УСС-УКИМ. (3.4.2020). Распределба на уреди за следење на настава. Објава на официјалната фејсбук-страница на УСС-УКИМ, достапно на <https://www.facebook.com/ussukim/posts/125546659065259>.
- УСС-УКИМ. (24.3.2020). Важни информации во врска со студирањето за време на кризата. Објава на официјалната фејсбук-страница на УСС-УКИМ, достапно на <https://www.facebook.com/ussukim/posts/118226373130621>.
- УСС-УКИМ. (24.3.2020). ЗА квалитетно образование! ПРОТИВ онлајн тестирање. Објава на официјалната фејсбук-страница на УСС-УКИМ, достапно на <https://www.facebook.com/ussukim/posts/121103042842954>.
- Факултети.мк. (31.3.2020). Студентите од УКИМ и од УКЛО се сложни во барањето да нема онлајн-оценување. Достапно на <https://www.fakulteti.mk/news/31032020/studentite-od-ukim-i-od-uklo-se-slozhni-vo-baranjeto-da-nema-onlajn-ocenuvanje>.

- Факултетско студентско собрание – Економски факултет – Скопје. (25.3.2020). Известување. Објава на официјалната фејсбук-страница на ФСС – Економски факултет, достапно на https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=121888139416969&id=101529084786208.
- Факултети.мк. (8.4.2020). Повеќето факултети на УКИМ немаат услови за онлајн-полагање, ФИНКИ ќе прави пилот-сесија. Достапно на <https://www.fakulteti.mk/news/08042020/povekjeto-fakulteti-na-ukim-nemaat-uslovi-za-onlajn-polaganje-finki-kje-pravi-pilot-sesija>.
- Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје. (3.4.2020). Одлука за начинот на реализација на дејностите на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје согласно со мерките на надлежните органи во Република Северна Македонија за спречување на внесување и ширење на коронавирусот COVID-19. Скопје.
- Универзитет „Американ Колеџ“. (16.3.2020). УАКС Хибридна настава. Веб-објава на официјалната страница на УАКС, достапно на <https://uacs.edu.mk/home/%d1%83%d0%b0%d0%ba%d1%81-%d1%85%d0%b8%d0%b1%d1%80%d0%b8%d0%b4%d0%bd%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%81%d1%82%d0%b0%d0%b2%d0%b0/>.
- Универзитет „ФОН“. Известување за полагање-февруарски продолжен испитен рок. Веб-објава на официјалната страница на ФОН, достапно на <http://www.fon.edu.mk/soopstenie.aspx?cid=358>.
- World Bank. (04.2020). The COVID-19 Crisis Response: Supporting tertiary education for continuity, adaptation, and innovation. Washington D.C., USA.
- UNESCO. (04.2020). Distance learning solutions. Available at <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/solutions>.
- UNESCO. (11.04.2020). COVID-19 - A glance of national coping strategies on high-stakes examinations and assessments. Paris, France.
- USnews.com. (01.04.2020). What to Know as Coronavirus Leads to Online Exams. Available at <https://www.usnews.com/education/best-colleges/articles/what-to-expect-from-online-exams-required-during-the-coronavirus-outbreak>.
- EDUCAUSE. (10.04.2020). EDUCAUSE COVID-19 QuickPoll Results: Grading and Proctoring. Available at <https://er.educause.edu/blogs/2020/4/educause-covid-19-quickpoll-results-grading-and-proctoring>.
- Timeshighereducation.com. (01.04.2020). Asian universities face online assessment hurdles in virus crisis. Available at <https://www.timeshighereducation.com/news/asian-universities-face-online-assessment-hurdles-virus-crisis>.
- Vox.com. (04.05.2020). Paranoia about cheating is making online education terrible for everyone. Available at <https://www.vox.com/recode/2020/5/4/21241062/schools-cheating-proctorio-artificial-intelligence>.

